

8. Чечот Д.М. Неисковые производства. – М. – 1973 // Избранные труды по гражданскому процессу. – СПб.: Издательский дом С.-Петерб. гос. ун-та, Издательского факультета С.-Петерб. гос. ун-та. – 2005.

9. Цепкова Т.М. Проблемы правового регулирования процессуального положения и деятельности лиц, участвующих в судебных семейных делах: дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов. – 2000.

10. Васьковский Е.В. Учебник гражданского процесса / Под редакцией и с предисловием В.А. Томсинова. – М.: Издательство «Зерцало». – 2003.

Пахнюк М.П.

студентка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

консультант,

*Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних
і кримінальних справ*

ПРАВО КАСАЦІЙНОГО ОСКАРЖЕННЯ У СПРАВАХ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ ТА ПОРЯДОК ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Під правом касаційного оскарження у справах цивільної юрисдикції слід розуміти передбачену цивільним процесуальним законодавством можливість для певних визначених суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин оскаржити у касаційному порядку судові рішення судів повністю або частково у передбачений для цього строк.

У ст. 324 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) визначено суб'єкт, підстави касаційного оскарження та судові рішення, які підлягають касаційному оскарженню.

Відповідно до ст. 324 ЦПК України право оскаржити у касаційному порядку рішення і ухвали суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, а також рішення і ухвали апеляційного суду мають сторони, треті особи, їх представники за наявності певних умов та інші особи, які беруть участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки.

Органи та особи, які за законом мають право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або держави (ч. 2 ст. 3, ст. ст. 45, 46 ЦПК України), але не брали участі у справі, мають право на касаційне оскарження судових рішень, якщо таке право передбачено законом.

Так, право внесення касаційної скарги на судові рішення в цивільних справах надається прокурору із урахуванням положень

ст. 37 Закону України «Про прокуратуру», за умови надання суду документів, які підтверджують неможливість громадянина самотійно здійснювати представництво своїх інтересів [1]. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Законні представники можуть учиняти від імені осіб, котрих представляють, будь-які процесуальні дії, право на вчинення яких належить їм. Судовий представник управі подати касаційну скаргу за умови, що вони мають таке повноваження від своїх довірительів [2, с. 28].

У цілому позиція авторів наукових та публіцистичних праць щодо кола суб'єктів касаційного оскарження та характеристики правового становища кожного з них під час реалізації оскарження збігається з положенням щодо визначення та правового становища суб'єктів апеляційного провадження. Подібні випадки знаходять відображення в юридичній літературі [3, с. 272].

Доцільно додатково обґрунтувати необхідність обмеження касаційного оскарження судових рішень із боку прокурора у випадку оскарження судових актів у тих справах, де він не брав участі як суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин у попередніх інстанціях.

Цікавою є думка Д.Д. Луспеника відносно того, що така «активна» роль прокурора у касаційному провадженні є рудиментом наглядової функції прокуратури, яка існувала за радянських часів [4, с. 887]. Протилежну позицію займають М.М. Бородін та М.В. Руденко, які не вважають таку форму участі прокурора порушенням принципу диспозитивності цивільного процесуального права [5, с. 57]. За необхідність суттєвого розширення можливості втручання прокурора у будь-яку стадію процесу виступає й Р. Гапєєв [6, с. 108]. При касаційному оскарженні посадові особи прокуратури концентрують свою увагу насамперед на Законі України «Про прокуратуру» без урахування того, що судовий процес регламентується відповідними процесуальними кодексами [7, с. 11].

Касаційному оскарженню підлягають рішення суду першої інстанції після їх перегляду в апеляційному порядку, рішення та ухвали апеляційного суду, ухвалені за результатами апеляційного перегляду; ухвали суду першої інстанції, перелічені в п. 2 ч. 1 ст. 324 ЦПК України, після їх перегляду в апеляційному порядку, ухвали апеляційного суду, постановлені за результатами такого перегляду.

При застосуванні апеляційними судами ст. 293 ЦПК України виникають значні труднощі. Це підтверджується як численними запитами судів, так і кількістю скасованих у касаційному порядку

ухвал апеляційних судів про відхилення апеляційної скарги і залишення без змін ухвал стосовно питань, передбачених у ч. 1 ст. 293 ЦПК України.

Рішення Конституційного Суду України від 27 січня 2010 року № 3-рп/2010 та від 2 листопада 2011 року № 13-рп/2011 щодо офіційного тлумачення ст. 293 ЦПК України спрямовані на більш ефективний захист прав та інтересів особи. Судовою палатою у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ було надано роз'яснення від 12 липня 2011 року про необхідність застосування єдиного підходу при вирішенні питання про прийняття до розгляду апеляційних скарг щодо всіх пунктів ч. 1 ст. 293 ЦПК України [8].

Підставами касаційного оскарження згідно з ч. 2 ст. 324 ЦПК України закріплено виключно неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Враховуючи встановлений ст. 325 ЦПК України вкрай обмежений строк для оскарження судового рішення у касаційному порядку, а також, виходячи із того, що несвоєчасне отримання повного тексту судового рішення унеможливорює подання касаційної скарги та її мотивування, що є вимогою ст. 326 ЦПК України, та з урахуванням дотримання п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та п. 8 ч. 3 ст. 129 Конституції України, з метою уникнення наслідків, передбачених п. 5 ч. 4 ст. 328 ЦПК України, та виключності касаційного провадження, пропонується збільшити строк касаційного оскарження до двадцяти днів з дня отримання копії судового рішення апеляційного суду, подавши при цьому відповідні докази (наприклад, розписку про отримання судового рішення, повідомлення про вручення судового рішення та ін.).

Вимоги щодо форми і змісту касаційної скарги визначені ст. 326 ЦПК України.

Д.Д. Луспеник та Н.Ю. Сакара обґрунтовано пропонують внести зміни до ст. 326 ЦПК України щодо змісту касаційної скарги, оскільки у вказаному документі особа зобов'язана не лише зазначати, у чому полягає суттєве порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права, а й обґрунтувати з наведенням відповідних матеріалів (статистична інформація, рішення судів, з яких вбачається неоднакове застосування відповідного закону, та ін.), що касаційна скарга має бути допущена до розгляду судом касаційної інстанції [9, с. 105].

Обов'язковою передумовою подання касаційної скарги є сплата особою, яка подає скаргу, необхідної суми судового збору. При цьому заявнику необхідно враховувати положення Закону України «Про судовий збір» та роз'яснення, викладені у листі ВССУ від

27 вересня 2012 року № 10-1386/0/4-12 «Про деякі питання практики застосування Закону України «Про судовий збір».

Крім того, особу не можна обмежити у реалізації права на касаційне оскарження з підстав, визначених у ст. 121 ЦПК України, з приводу подання касаційної скарги російською мовою, що суперечить ст. 10 Конституції України.

Також варта уваги точка зору М. Сірого, котрий з метою забезпечення кваліфікованої підготовки обґрунтувань касаційного оскарження пропонує користуватися поширеною у світовій практиці моделлю, згідно з якою можливість виступати у касаційному суді й готувати обґрунтування касаційного оскарження надається виключно висококваліфікованим адвокатам, у тому числі тим, що мають наукові звання й ступені та працюють у сфері юридичної науки [10, с. 117].

Таким чином, чинний ЦПК України має певні особливості регламентації касаційного провадження. Зокрема, у ст. 324 ЦПК України визначено суб'єкт, підстави касаційного оскарження та судові рішення, які підлягають касаційному оскарженню.

Список використаних джерел:

1. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 14 червня № 10 «Про судову практику розгляду цивільних справ у касаційному порядку». // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-12>.
2. Шевчук П. І. Касаційне оскарження в цивільних справах. / П.І. Шевчук, В.В. Кривенко // Вісн. Верхов. Суду України. – 2002. – № 1 (29).
3. Лица, не привлеченные к участию в деле, права которых нарушены решением суда [Текст] / О. В. Иванова. – М.: Городец, 2010.
4. Курс цивільного процесу: підручник. / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред. В.В. Комарова. – Х., Право, 2011.
5. Бородін М. Апеляційне та касаційне оскарження за ЦПК України. / М. Бородін // Юстиція. – 2004. – № 1.
6. Гапєєв Р. Підстави апеляційного скасування рішень господарських судів, у тому числі за втручанням прокурора. / Р. Гапєєв // Підприємництво, госп-во і право. – 2004. – № 12.
7. Бойко Н. Специфика прокурорского «надзора» [Текст] / Н. Бойко // Юрид. практика. – 2006. – № 46 (464).
8. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 липня 2011 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0005740-11>.
9. Луспеник Д.Д. Українська модель касаційного оскарження судових рішень у цивільних справах: проблеми та перспективи удосконалення (спрощення) / Д.Д. Луспеник, Н. Сакара // Право України. – 2008. – № 7.
10. Сірий М. Система перегляду судових рішень в Україні: погляд у майбутнє [Текст] / М. Сірий // Юрид. журн. – 2003. – № 3 (9).